

Информациониот систем во судството на Република Македонија

Драган Тумановски, Министерство за правосудство

Судството во Република Македонија претставува сложена и разгранета институција. Органите на судството се присутни на целата територија на Државата, работат по единствена технологија на работата пропишана со Судскиот Деловник. Судскиот Деловник е прецизно упатство за работа и го отсликува протоколот на информации и постапки во судството; значи солидна основа за градба на автоматизиран информациона систем.

Во минатото не се направени обиди за воведување на информациона технологија, така да влегувањето во таа сфера е пионерски потфат. Меѓутоа Министерството за правда (порано Министерство за правосудство и управа) пристапи многу сериозно и внимателно во реализацијата на една таква идеја. Имено, во подготвителниот период беше формирана работна група која ги направи првите согледувања и ги прибра првите информации за изводливоста на таков проект. Направени се и контакти со фирми кои нудат разни услуги во областа на информационото инженерство, и направена е скратена верзија на проектна задача.

Потсистеми во судството

Проектната задача ги регистрира следните потсистеми:

- првостепена постапка (во Основните судови)
- второстепена постапка (во Апелационите судови)
- постапка во Основните обвинителства
- прекршочна постапка (од 01.07.96 во Основните судови)
- стопански спорови (од 01.07.96 во Основните судови)
- единствен Регистер на правни лица (од 01.07.96 во Основните судови)

- судска пракса и писарничко работење во Врховниот суд на Државата
- евиденција за извршување на санкции (во Казнено поправните и Воспитно поправните домови)
- стандардни системи
 - финансиско работење
 - материјално работење
 - кадровска евиденција во сите органи на судството

Дополнително е регистриран и системот на работење во Министерството за правда со следните потсистеми:

- интерна комуникација
- следење на поштата
- изработка на нормативни акти
- служба за работа на Министерот
- меѓународна правна помош
- изработка на извештаи
- постапувања
- интерна едукација/испити
- следење на инвестициони активности
- библиотека и публикации
- компаративно право

Пристап

Широкиот спектар на потсистеми и мноштвото на органи во судството се параметри кои укажуваат дека ваков информациона систем не може да се направи во еден потег, и оптимистичка претпоставка беше дека целокупниот систем би се изградил за период од 3 до 5 години. Ваквата претпоставка пак со оглед на брзиот развој на информациона технологија и ограничените можности за опремување на органите ја наметна стратегијата на

фазна изработка и фазно воведување. Ова особено е важно заради големата реконструкција која годинава е направена во судството како целина, а последиците од тоа ќе бараат голема еластичност на информационите решенија.

Ресурси

Министерството за правда увиде дека ваков систем не може да се "нарача". Заради тоа се формира тим од редовите на судството, креатор на решенијата кој ќе работи заедно со надворешни стручњаци од областа на информационата технологија, со еден збор се формира конзорциум за реализација на задачата.

Иницијална едукација

За конзорциумот да биде една уиграна целина, тимот формиран од страна на Министерството помина една фаза на иницијална едукација, и тоа:

- една недела општо за информационата технологија,
- една недела анализа и дизајн на информации системи.

Со ова се создадоа услови за примена на JAD (Joint Application Design) методата, која овозможува стручњаци и познавачите на областа да ги дефинираат барањата од идниот систем, а стручњаци од областа на информационата технологија да предложат оптимални информации решенија.

Вака подготвени членовите на тимот пристапија кон реализација на потсистемите:

- првостепена постапка во Основните судови и
- евиденција во КПУ/ВПУ.

Од страна на Министерството пак е назначен Спонзор на проектот, во случајов Министерот, Директор на проектот, во случајов Потсекретарот во Министерството, со идеја за разните системи да се назначува водител на проект, се разбира пак од редовите на правосудните стручњаци.

Пристап

Имајќи ја предвид постапноста во реализацијата и временската развлеченост на комплетната реализација на целиот систем, прифатена е следната стратегија:

- во почетната фаза секој орган на судството се третира како автономна целина (локални бази на податоци, локални корисници);
- во наредните фази (под претпоставка дека повеќе органи ќе бидат опремени) органите би биле информационо поврзани (постојат централни или дистрибуирани бази на податоци, постојат интерни и екстерни корисници, се разбира со дефинирани права на пристап и ажурирање).

Презентација на податоците

За активности кои се внесувачки интензивни (писарничко работење) се користат терминалски работни станици (се

работи за корисници кои немаат време и интерес за "персонални работи").

За активности кои подразбираат потреба од референцирање, компарација, "персонална организација" (такви корисници се судиите на сите нивои) се користат персонални сметачи како работни станици, значи зборуваме за типично Client/Server решение.

Проект

За секој потсистем се изработуваат следните документи:

- главен проект кој содржи:
 - модел на податоци
 - модел на функции (главни)
 - матрица ентитети/функции
 - форма на дијалог систем/корисник
 - атрибути
 - амортизација на пристап во системот
- изведбен проект кој содржи:
 - детален опис на функциите (псеудо код)
 - детален изглед на екрани/листи
 - детални сценарија на секоја активност
 - детален дизајн на базите на податоци
 - реализација на системот за авторизација

После комплетирањето на секој од наведените документи, резултатите се презентирани пред Спонзорот на проектот, Директорот на проектот, членовите на проектниот тим, идните корисници на проектираното решение. Евентуалните забелешки/предлози се вградуваат во финалната верзија на документите, а финалната верзија на Изведбениот проект е влез во фазата на програмирање.

Програмираното решение се презентира на проектниот тим (луѓето од Органот се минимално ангажирани), а евентуално корегираниот верзија (како Бета верзија) се презентира на Директорот на проектот и на идните корисници на системот.

Во пилот Орган се инсталира програмираното решение, при што:

- се обучуваат идните корисници,
- се дозволува пробна работа од неколку недели,
- корисниците во секое време имаат можност да испробаат некоја функција (на располагање е тестна околина),
- се започнува со експлоатација на системот во гарантен рок.

Во тек е изнаоѓање на форма на договор помеѓу корисникот и изведувачот за пост инсталационо одржување на производот, како би се максимално заштитила почетната инвестиција. Регулатива во оваа сфера е опфатена и во МЕТОДОЛОГИЈАТА ЗА РАЗВОЈ НА ИС, која наскоро ќе биде промовирана, а чиј креатор е Министерството за наука на Република Македонија.

За сите наброени активности проектот се управува (планира, следи) со помош на софтверскиот производ MS Project, со кој имаме позитивни искуства.

Состојба

Со опишаниот начин на работа досега се реализирани потсистемите:

- првостепена постапка во Основните судови (завршен е гарантниот рок, системот е во редовна експлоатација),
- евиденција во КПУ/ВПУ (во пробна работа),
- се инсталира првостепена постапка во други Основни судови (засега во Велес и во Струмица работи, а се инсталира во Кочани, Прилеп и Охрид),
- се работи главен проект за второстепена постапка,
- се работи проектна задача за Регистарот,
- се работи главен проект за потсистем ИЗРАБОТКА НА НОРМАТИВНИ АКТИ во самото Министерство.

Заклучок

Напредокот на целокупниот проект е побавен од планираното (или подобро речено посакуваното), причина е нормално, расчекорот помеѓу желбите и можностите. Но, убедени сме, а и Министерството е убедено дека само со опишаниов пристап е можен напредок (макар и побавен од саканото темпо), а тоа значи:

- проектот пристап со внимателно планирање и

следење на прогресот, кое нешто овозможува оптимални корективни акции,

- континуирана едукација на луѓето од судството,
- презентирање на секој меѓурезултат и почитување на предлозите/забелешките,
- пред се и над се формирање на конзорциум за реализација со обезбедување на водечка улога на луѓето кои ја познаваат материјата која се автоматизира.

Драган Тумановски е роден 1951 година во Струмица. Правен факултет завршил во Скопје. Во 1977 година избран е за судија во Општинскиот суд во Струмица, а 1984 година е избран за општински јавен обвинител на град Струмица. Во 1989 година е назначен за потсекретар на Републичкиот секретаријат за Внатрешни работи и ја обавувал должноста потсекретар за јавна безбедност. Во 1991 година е избран за потсекретар во Министерството за правосудство и управа, а во 1995 година повторно е именуван за потсекретар за правда во Република Македонија. Автор е на повеќе научни и стручни статии и учесник на меѓународни конференции и конгреси од областа на правото.

Адреса: Министерство за правда на Република Македонија.

Практиката покажа дека изработката на информационите системи значи ангажман на скапи ресурси (луѓе, опрема) во релативно долг временски период. Информациониот систем директно влијае со својот квалитет на ефикасноста во работењето на Институцијата/Организацијата, тој станува витален инструмент од животна важност за средината во која се експлоатира. Според тоа мора да ги содржи сите елементи на класични проекти кои "голтаат" скапи ресурси (градежништво, енергетика, машиноградба итн.), а тоа се (најглобално):

- регулирање на односите нарачател/изведувач (договори, анекси, примопредајни документи),
- комплетна документација која ќе овозможи постинсталационо одржување без разлика дали одржувањето ќе биде грижа на нарачателот или на изведувачот,
- внимателно планирање и следење на прогресот на проектите со утврдени активности на известување и евентуално коригирање,
- континуирана едукација на вработените во Институцијата/Организацијата заради брзите промени и подобрувања во областа на информационата технологија, што од своја страна предизвикува и постојани промени во организацијата на работењето. Оваа потреба е сигурно најизразена во околината каде се експлоатира некаков информациона систем, а во иднина може да биде само поголема.

Во светот е одамна согледано што значи креирање на информациона систем. Кај нас малку со закаснување се согледува што е тоа, но јасно е дека хаотичниот пристап е неодржив. Во тој смисол е од огромно значење изработената МЕТОДОЛОГИЈА ЗА РАЗВОЈ НА ИС со чие што аплицирање веројатно:

- ќе се рутинизираат голем број на постапки и фази,
- ќе се зголеми степенот на "разбирање" помеѓу изведувачите и нарачателите, како и помеѓу самите изведувачи,
- ќе се зголеми заштитата на не малите инвестиции.